18 68

MAR 2014

Alberto CASTALDINI

Director al *Istituto Italiano di Cultura "Vito Grasso"*, Bucureşti
Director of *Istituto Italiano di Cultura "Vito Grasso"*, Bucharest

Oraşul Alba Iulia - simbol al civilizaţiei europene

The City of Alba Iulia - symbol of the European civilization

The essay "The City of Alba Iulia - symbol of the European civilization" has been delivered at the opening of the universitary year 2008-2009, at the „1 Decembrie 1918" University - Students' Culture House, on the 1st of October 2008. A few weeks later, on the 7th of November 2008, Prof. Dr. Alberto Castaldini received, based on his historical work and his cultural-diplomatic activity performed for Italy, Romania and implicitly for Europe, the distinction of *Doctor Honoris Causa* at "Alma Mater Apulensis".

Manager at the *Istituto Italiano di Cultura* „Vito Grasso" - Bucharest, Alberto Castaldini (b. 1970, Verona, Italy) is Professor at the European University - Faculty of Historical Sciences, Rome, and is collaborating with the „Martin Luther Universität" from Halle - Wittenberg, „Institut für Geschichte", and, respectively, with different Universities from Padova and Verona. At the moment, he is „Visiting professor" of Italian History at the University of Bucharest, Honorary Member of the „Nicolae Iorga" History Institute, again from Bucharest and has been confered the title of „Doctor Honoris Causa" of the University from Cluj-Napoca. He is part of the staff of numerous prestigious institutions and cultural-scientific associations from Bucharest, Gorizia, Mantova, Milano, Oxford, Ravenna, Verona, and others.

Keywords: history of Transylvania, educational system in Transylvania, cultural history of Alba-Iulia, history of the University in Alba-Iulia

Institution's address: Aleea Alexandru, 41, Bucureşti, România, tel. +40 21 2310880

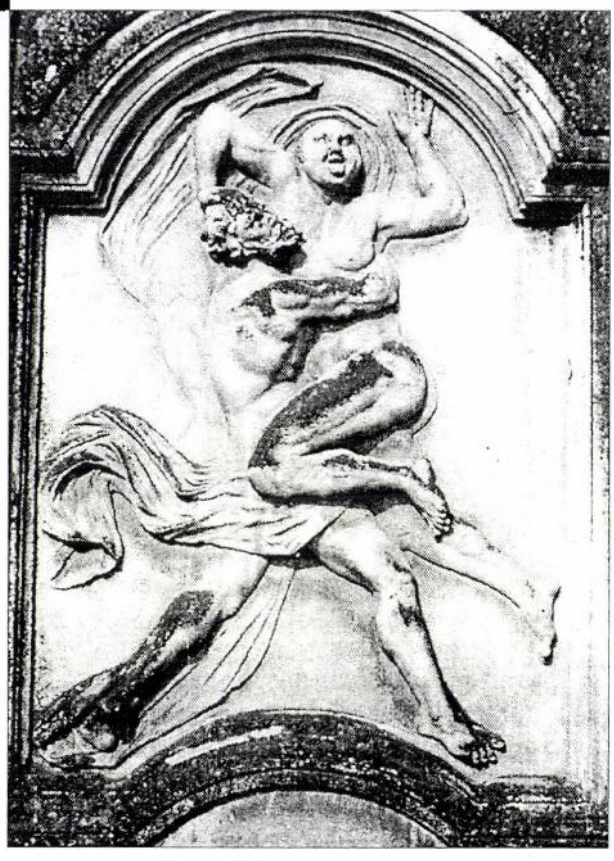
Contact: http://www.iicbucarest.esteri.it

Aş dori să-mi încep discursul în acest important oraş istoric, situat în inima Europei, prin cuvintele unui mare gânditor european, filosoful german Hans-Georg Gadamer. Citez: „A trăi împreună cu ceilalţi [...] este o îndatorire universală, valabilă atât la nivel înalt, cât şi la nivele mai modeste. Aşa cum noi, pe măsură ce creştem şi păşim în viaţă, învăţăm să trăim împreună cu ceilalţi, la fel se întâmplă şi cu marile comunităţi, cu popoarele şi cu statele. Şi este, probabil, un privilegiu al Europei faptul că a ştiut şi a fost nevoită să înveţe, mai mult decât alte ţări, să convieţuiască în diversitate". Din cuvintele filosofului H.-G. Gadamer desprindem două teme fundamentale: *universalitatea valorilor* şi *valoarea* pe care o capătă diversitatea atunci când este posibilă convieţuirea între identităţi culturale diferite.

Prin urmare, cred că *Alba Iulia, Apoulon* la daci, *Apulum* la romani, gazdă a unei Arhiepiscopii Romano-Catolice milenare şi a unei vechi Mitropolii Ortodoxe, Capitală a Principatelor Unite (Ţara Românească, Moldova şi Ardealul) sub Mihai Viteazul, fortificată de împăraţii Sfântului Imperiu Roman, situată în apropierea oraşului Blaj, leagăn al Şcolii latinităţii transilvănene, şi scenă a proclamării României Mari la 1 Decembrie 1918, întruchipează, în misiunea sa istorică, această dublă perspectivă a civilizaţiei europene: *pluralitatea diferitelor sale spirite* şi *universalitatea misiunii sale*.

Din acest motiv, Alba Iulia este un simbol al civilizaţiei europene şi, în acelaşi timp şi în mod necesar, oraşul reprezintă şi simbolul civilizaţiei române. Potrivit istoricului filosof român Vasile Pârvan, bazele culturale pe care se clădeşte civilizaţia română sunt într-adevăr numeroase: un *strat antic daco-roman*; unul *bizantin* mijlocit de slavi datorită apropierii de Bizanţ; unul occidental, care a ajuns până la noi prin intermediul germanilor, ungurilor, saşilor din Transilvania,

81353

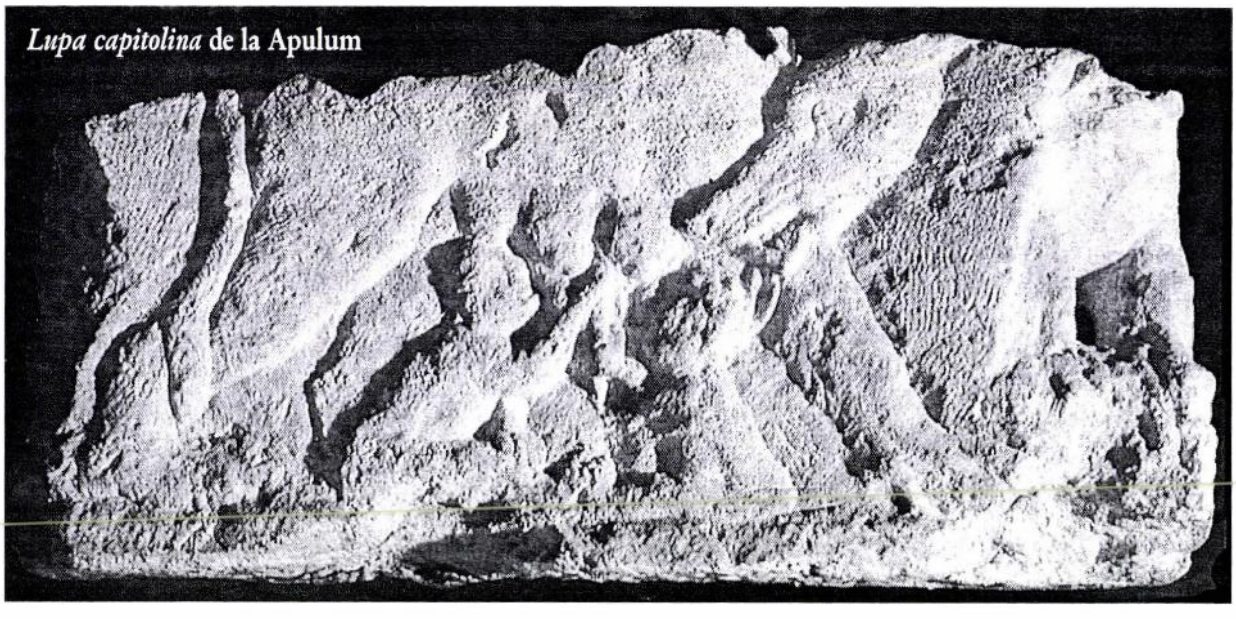

Hercule în luptă cu Anteu
(Sculptură la Poarta a I-a a Cetăţii habsburgice)

polonezilor, iar mai apoi pe filiera care pleca din zona Flandrei, de la Viena, Praga şi din regiunea prusacă a Europei; un strat *italian*, care provine fie în mod indirect de la dalmaţi, de la raguzani sau de la sârbi, fie în mod direct de la genovezi şi veneţieni sau ca rod al unor seculare schimburi comerciale, diplomatice şi intelectuale; în fine, un *strat francez modern*.

Vis-à-vis de această complexă moştenire de civilizaţie, rolul simbolic al oraşului Alba Iulia este înrădăcinat în menirea sa educativă, care datează încă din Renaştere şi continuă să dăinuiască până azi prin Universitatea sa, tânără şi dinamică, purtând numele unei date istorice cardinale: *1 Decembrie 1918*. În instituţiile de învăţământ înfiinţate în Capitala Principatului transilvănean, de-a lungul epocii moderne, în cadrul unui mediu confesional complex şi, uneori, chiar conflictual, putem identifica sâmburii intelectuali ai dialogului în cadrul diversităţii care stau la baza ideii de Europa. Cred că în ziua de azi, şi mă adresez în special studenţilor profesorilor Universităţii, *dialogul* şi *căutarea adevărului* sunt parte integrantă atât a convieţuirii între popoare, cât şi a menirii universitare.

Principii Transilvaniei, în ciuda situaţiei politice dificile în care se găsea Principatul, au fost nişte Mecena activi. Cristofor Báthory, după ce fratele său Ştefan s-a urcat pe tronul polonez, a fost nevoit să dea piept cu luptele religioase prin care se înfruntau mai ales catolicii şi reformaţii. În 1579, Iezuiţii, sub protecţia Principelui, au înfiinţat la Alba Iulia un lăcaş de cult. Printre primii Iezuiţi care au ajuns în Transilvania, în Capitala Principatului, se numără preotul Joannes Leleszi, de origine ungară. Venea de la Viena, unde fusese profesor, şi se îndrepta către Curtea princiară din Alba Iulia, unde avea să devină Capelanul Curţii şi preceptorul micuţului Sigismund Báthory, fiul lui Cristofor. Întocmai conform *Ratio studiorum* a Iezuiţilor, prin exerciţiul şi dezvoltarea virtuţilor la vârsta adolescenţei, se voia pregătirea virtuţilor

Lupa capitolina de la Apulum

viitoarei persoane adulte, indiferent că era vorba de supuşi sau de Principe. Aşa cum a observat şi diplomatul iezuit Antonio Possevino în cartea sa *De cultura ingeniorum*, Veneţia, 1603, ceea ce trebuia să se aştepte din partea literaturii era ca aceasta să ne „facă [oamenii n. n.] mai umani".

Un ilustru elev al şcolii iezuite din Alba Iulia a fost Părintele Gheorghe Buitul, primul român care a fost primit în rândul Ordinului iezuiţilor (1623). Gheorghe Buitul şi-a desăvârşit pregătirea intelectuală la Roma, în 1619, la celebrul *Collegium Germanicum et Hungaricum*, unde a primit o solidă educaţie în domeniul Teologiei şi al Filosofiei. Încununarea activităţii didactice, misionare şi culturale a părintelui Gheorghe Buitul este reprezentată de traducerea Catehismului lui Pietro Canisio. Traducerea în română şi transcrierea fonetică a limbii ungare în ortografia latină au marcat, să recunoaştem, un nou capitol în istoria limbii române dat fiind că textul catehismului ilustra „esenţa perfectă a limbii române", aşa cum a observat, justificat, polihistorul ardelean Vasile Popp în secolul al XIX-lea. Acest text a deschis seria mai multor de catehisme, tipărite în ortografie latină în secolul al XVII-lea; multe dintre catehisme vor fi publicate la Alba Iulia, în 1640 şi 1648.

Un moment fundamental în istoria culturală a oraşului Alba Iulia şi a sistemului educaţional din Transilvania a fost, fără îndoială, înfiinţarea la 1622 a Colegiului Academic (*Collegium Academicum*) de către Principele Gabriel Bethlen; era un apogeu al politicii pedagogice şi educaţionale atât de preţuită pentru spiritul Reformei. Instituţia avea menirea de a-i instrui pe predicatorii calvinişti şi pe viitorii oameni de stat. Colegiul s-a mândrit cu dascăli precum Martin Opitz, Johannes Piscator, Johannes Heinrik Alstedt, autor al importantei opere *Encyclopedia septem tomis distincta*, 1620. La data de 23 iunie 1624, Principele Gabriel Bethlen a hotărât ca şcolile calviniste să poată fi frecventate şi de tineri români. Ordonanţa prevedea sancţiuni aspre pentru cei care ar fi împiedicat accesul la învăţământ al acestor tineri.

Tot Gabriel Bethlen, în calitate de Principe al Transilvaniei, a acordat la 18 iunie 1623 o serie de privilegii evreilor prezenţi în Alba Iulia, fapt care a permis comunităţii să-şi organizeze baze stabile şi de lungă durată în oraş. Prezenţa evreilor, popor al cărţilor, a fost legată, fără îndoială, de prezenţa cărţilor soferim, necesare vieţii religioase a comunităţii din Capitala Principatului.

Arta tipografică a consolidat, astfel, de-a lungul secolelor, menirea culturală, educaţională şi politică a oraşului Alba Iulia. Tot de arta tipografică mai este legată şi conştientizarea limbii române ca limbă

НОУЛЬ
ТЕСТАМЕНТЬ

Noul Testament, Bălgrad, 1648, foaie de titlu

culturală şi de cult, proces la care au contribuit – pe lângă Iezuiţi – şi Calvinii, graţie întrebuinţării limbii române în biserici şi prin traducerea textelor sacre în limba vorbită de majoritatea populaţiei. Dintre textele reformate amintim *Catehismul* de Ştefan Fogarasi, preot român calvin din Lugoj, cartea fiind tipărită la Alba Iulia în 1648 şi dedicată Banului de Lugoj şi Caransebeş, Acaţiu Barcsai. Între 1577 şi 1702 au mai fost tipărite, tot aici, cărţi celebre şi importante pentru cultura şi istoria modernă a românilor de pretutindeni, precum *Tetraevangheliarul slavon*, 1579, *Evanghelia de învăţătură*, 1641, *Noul Testament de la Bălgrad*, 1648, *Psaltirea*, 1651, *Bucoavna*, 1699, sau *Chiriacodromionul*, 1699.

Trebuie să mai amintim, apoi, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, în zorii erei contemporane, înfiinţarea Bibliotecii Batthyaneum, fondată la 1794 de Episcopul romano-catolic şi Mecena Ignatius Batthyani. Biblioteca, faimoasă în toată Europa Centrală şi de Est pentru al său *Codex Aureus*, este o comoară autentică a culturii occidentale.

După această serie de informaţii şi date

CATECHISMUS

A' kereſztyéni Vallâſnak és Hûtnek

Rövid kerdéſekben és feleletekben fogláltatot

ſzent irásbéli bizonyſágokkal meg-erö-

ſitetet ſummája avagy veleje.

Mellyet

Deák és magyar nyelvből Oláh-

nyelvre forditot.

FOGARASI ISTVAN.

Lugoſi már az igaſságot réſz ſzerint

meg-iſmert Oláh Magyar Eccle-

ſiának lelki Páſztora.

2. Timoth. 3. v. 15.

Es hogy gyermekſégedtől fogva

tudgyad a' Szent irâſokat, mel-

lyek tégedet bölrsé tehetnek

az üdvöſségre &c.

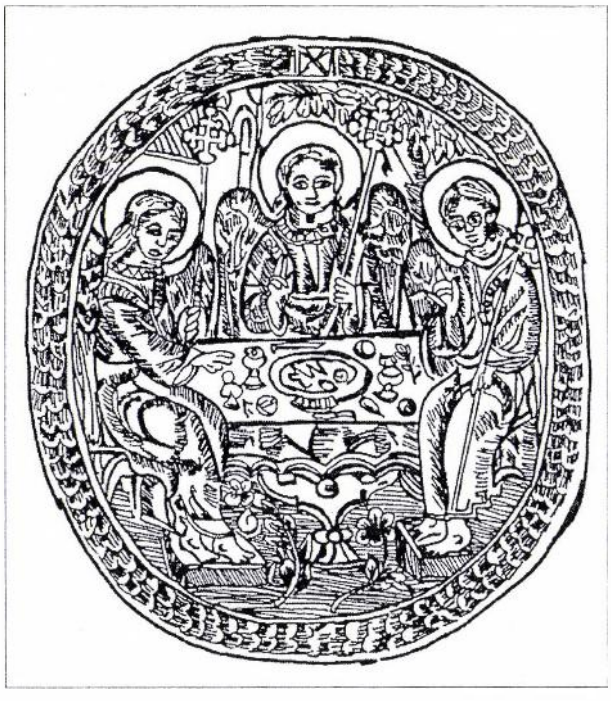
( )

PEIERVARAT Nyomtattatott

Braſſai Major Marton által

Ştefan Fogaraşi, *Catechismul calvinesc*, Bălgrad, 1648

Stema Mitropoliei Bălgradului: *Sfânta Treime*

istoriografice, se impune o sinteză în finalul discursului nostru. Să revenim, deci, aici, în Alba Iulia, la Europa, la menirea sa istorică şi la destinul său. Citez, cu privire la acestea, un gânditor şi educator, italian de origine, dar de pregătire germană: Romano Guardini.

Acesta a scris la un moment dat: „Ce este Europa? Nu este un simplu ansamblu geografic, nici doar un grup de popoare, ci o figură spirituală activă. Ştim, însă, cât de mult s-a dezlănţuit Europa împotriva ei înseşi şi cât de adânc şi-a trădat spiritul. Şi totuşi structura esenţială europeană există: o vedem în fiecare gest, o sesizăm în fiecare cuvânt şi o simţim cu o intensitate nouă. Avem, aşadar, încredere că Europa va dăinui şi va intra în istorie".

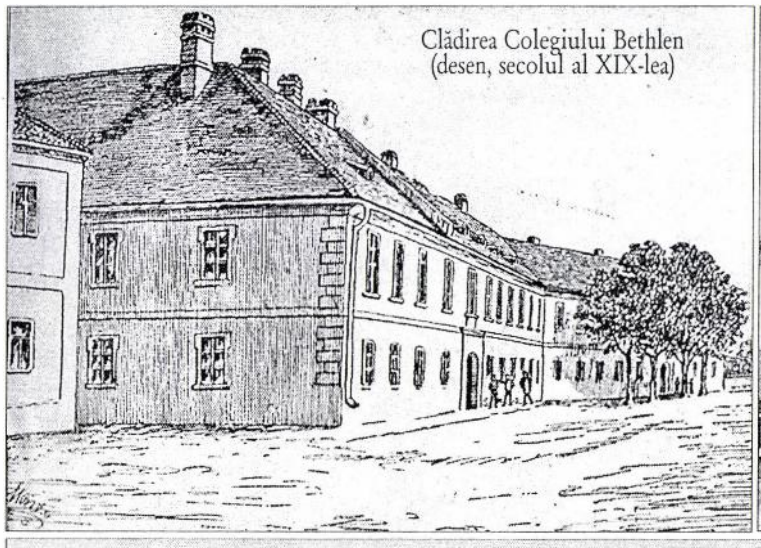
- Eu vă repet vouă, studenţi şi dascăli la *Alma Mater Apulensis*, astăzi, aceeaşi întrebare: „Ce este Europa?"

Răspunsul se găseşte, deja, în această arhiplină sală.

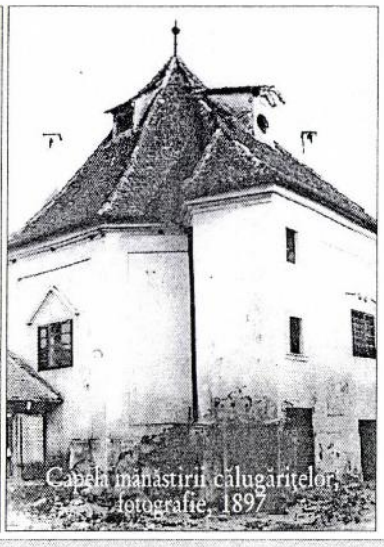
Europa sunteţi voi, dragi studente şi studenţi, respectiv stimaţi profesori. Şi, dacă dorim ca Europa să continue să fie protagonistă a Istoriei, trebuie ca atât noi, cât şi voi să ne asumăm responsabilitatea faţă de bătrânul continent. Între zidurile acestei vechi fortăreţe a culturii şi a credinţei avem de îndeplinit o sarcină clară: să căutăm *Adevărul* pentru ceea ce este, pentru că de acesta depinde cea mai profundă demnitate a noastră de fiinţe umane. Într-adevăr, *Ştiinţa* ne-a atribuit o misiune: aceea a responsabilităţii faţă de *Adevăr*, dar *Adevărul*, aşa cum este el, dincolo de orice utilitate a sa, înseamnă *Putere*. Tocmai acest *Adevăr* va da vieţii noastre o semnificaţie profundă, şi o va face mai frumoasă şi mai utilă.

Frumosul şi *Adevărul* sunt strâns legate între ele. Filosoful grec Platon a spus că, în spatele actului cunoaşterii lucrurilor şi evenimentelor, se găseşte *contemplarea ideii* care le premerge; este o contemplare care ne fascinează, de care suntem fermecaţi şi care ne permite să înţelegem şi să cunoaştem *Universul*. Această *contemplare* şi această *bucurie interioară* au un fundament. În spatele ideii lor stă, de fapt, acel *Bine suprem (agathòn)* care este o *frumuseţe* atât de mare încât este de neimaginat. Iar acest *Bine suprem* este propriu *Adevărului*, care eliberează şi împlineşte *Spiritul*. *Frumosul*, care vă înconjoară, graţie numeroaselor şi importantelor monumente istorice ale acestui oraş, este, deci, un îndemn la studiu şi cercetare. De aceea, Alba Iulia se încăpăţânează să fie un simbol al civilizaţiei europene, în inima României şi a Europei.

Alba Iulia va continua să fie, astfel, un simbol al civilizaţiei europene.

Clădirea Colegiului Bethlen
(desen, secolul al XIX-lea)

Capela mănăstirii călugăriţelor, fotografie, 1897

Iconografia articolului a fost asigurată de Prof. Alexandru Doru Sabău, Universitatea "1 Decembrie 1918"

Alberto Castaldini

Director la *Istituto Italiano di Cultura „Vito Grasso"* - Bucureşti, Alberto Castaldini (n. 1970, Verona, Italia) este Profesor la Universitatea Europeană - Facultatea de Ştiinţe Istorice, Roma, şi colaborează la „Martin Luther Universität" din Halle – Wittenberg, „Institut für Geschichte", respectiv la universităţi din Padova şi Verona. La ora actuală este „Visiting professor" de Istoria Italiei la Universitatea din Bucureşti, Membru de onoare al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga", tot din Bucureşti şi a primit titlul „Doctor Honoris Causa" al Universităţii din Cluj-Napoca. Se află în stafful mai multor prestigioase instituţii şi asociaţii cultural-ştiinţifice din Bucureşti, Gorizia, Mantova, Milano, Oxford, Ravenna, Verona ş. a.

Domeniile predilecte de cercetare ştiinţifică ale Prof. Univ. Dr. Alberto Castaldini sunt, între altele: istoria instituţiilor politice în epoca modernă; istoria religiilor; istoria ebraismului în Italia şi în Europa central-răsăriteană; istoria culturii europene. De altfel, biobibliografia Profesorului Alberto Castaldini cuprinde peste 70 de lucrări, majoritatea scrise în limba italiană, 7 ediţii academice şi peste 80 de articole, comunicări, studii, note de lectură, rapoarte etc. Amintim dintre acestea, în mod aleatoriu, doar câteva: *Il calice di San Giovanni: il culto di San Giovanni Evangelista nella religiosità dei Cimbri*, Vicenza, 1995; *Padania Judaica. Vita e cultura ebraica nella Valle del Po*, Mantova, 1998; *Ottorino Murari, storico e numismatico veronese del Novecento*, Verona, 2005; *Giovanni Papini: la reazione alla modernità*, Firenze, 2006; *L'eredità di Traiano. La tradizione istituzionale romano-imperiale nella storia dello spazio romena*, Bucureşti, 2007; *Per l'Europa ritrovata. Discorsi sulla Romania tra Oriente e Occidente*, Bucureşti, 2008; *Vocaţia politică a Israelului*, Bucureşti, 2008.

Implicat, în ultimii ani, şi în investigarea factorilor culturali şi politici din cadrul relaţiilor internaţionale actuale, acordând o semnificaţie aparte contextului politico-diplomatic din Orientul Mijlociu şi din Europa central-răsăriteană, Prof. univ. dr. Alberto Castaldini a militat, prin cuvântul scris ori vorbit, pentru integrarea europeană a României, urmând aşa-zisa „via romana". A organizat mai multe conferinţe de profil, cu tematici actuale şi provocatoare, între care s-au bucurat de un real succes: *Antonio Possevino, i gesuiti e la loro eredita in Transilvania* (Cluj-Napoca, decembrie 2007); *1 Colloquio italo-romeno degli storici modernisti - Bilancio e prospettive di ricerca nella recente storiografia italiana e romena dell'eta moderna* (Bucureşti, martie 2009).

Eseul *Oraşul Alba Iulia – simbol al civilizaţiei europene* a fost rostit la deschiderea anului universitar 2008-2009, la Universitatea „1 Decembrie 1918" – Casa de Cultură a Studenţilor, în 1 octombrie 2008. Câteva săptămâni mai târziu, la 7 noiembrie 2008, Prof. univ. dr. Alberto Castaldini primea, pe baza operei istorice şi-a activităţii cultural-diplomatice pusă în slujba Italiei, României şi implicit a Europei, distincţia de *Doctor Honoris Causa* la „Alma Mater Apulensis".

Prof. univ. dr. Iacob Mârza